

СВІТОВА ЕКОНОМІКА
ТА МІЖНАРОДНІ
ВІДНОСИНИ

WORLD ECONOMY
AND INTERNATIONAL
RELATIONS

УДК 339.13; 330.322.2

JEL Classification: N 700, F 210

Безп'ята Ірина

к.е.н., доцент, докторант

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

E-mail: bezpyata@gmail.com

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА – ДЖЕРЕЛО НАДХОДЖЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Анотація

Вступ. Реалії сучасних тенденцій світових аграрних ринків зумовлюють пріоритетність у формуванні стратегії щодо зовнішньоекономічної діяльності агробізнесу. Адже саме вона сприятиме підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на міжнародних ринках, формуванню ефективної структури експорту й імпорту, як наслідок – залученню іноземних інвестицій в сільське господарство країни на взаємовигідних умовах.

Метою даної статті є аналіз стану експорту та імпорту сільськогосподарської продукції, пошук основних ринків збуту української сільськогосподарської продукції; визначення основних проблем, що перешкоджають залученню іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки країни.

Методи. Використання економіко-статистичних методів для аналізу сучасного стану експорту та імпорту сільськогосподарської продукції за період 2010 – 2014 роки.

Результати дослідження свідчать про позитивну динаміку валютних надходжень сільськогосподарських товаровиробників. Зростає вартість імпорту сільськогосподарської продукції в Україну. В останні роки спостерігається тенденція до зміни географічної структури зовнішньої торгівлі: зменшується зовнішньоторговельний оборот із країнами СНД, при цьому помітно зростає роль європейських країн. Сировинна орієнтація українського експорту робить позиції України на зовнішніх ринках вразливими, оскільки попит на сировинні товари є непостійним і характеризується значною ціновою мінливістю. Низьку ефективність сільськогосподарського виробництва зумовлює технічна і технологічна відсталість сільського господарства, сільськогосподарським товаровиробникам не вистачає сучасної сільськогосподарської техніки, досконалої системи кредитування. Створення експортно-орієнтованого агропромислового виробництва вимагає чіткого визначення конкурентоспроможних вітчизняних товарів та сільськогосподарських підприємств, які здатні вивести країну з кризи та відкрити шлях на світові ринки.

Перспективи. Отримані під час дослідження результати можуть бути використані в практичній діяльності сільськогосподарських товаровиробників, органів управління щодо визначення основних складових стратегій розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі економіки.

Ключові слова: аграрний сектор, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, сільськогосподарська продукція, державна підтримка, прями іноземні інвестиції.

Вступ. На даний час в умовах активного розвитку ринкових відносин, посилення процесів глобалізації та диверсифікації на міжнародних ринках, альтернативним варіантом виходу України на світову арену є удосконалення зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Ефективна зовнішньоекономічна діяльність сприятиме підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, а також залученню іноземних інвестицій в сільське господарство країни на взаємовигідних умовах.

Незважаючи на велику зацікавленість сільськогосподарських товаровиробників у використанні права виходу на зовнішній ринок і здійсненні експортно-імпортних операцій та отриманні валютних ресурсів, практика показує, що результати цієї діяльності не завжди є позитивними. Тому перед суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності постають проблеми аналізу динаміки, кон'юнктури міжнародних і внутрішніх ринків, розробки механізмів удосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю в сільському господарстві, які б сприяли достатній гнучкості в поведінці суб'єктів господарювання та оперативності у прийнятті ними відповідних рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження основних проблем зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України, а також шляхів і методів їх вирішення знайшли відображення у працях провідних вчених-економістів А.П. Гайдуцького [1], П.І. Гайдуцького [6], Т.О. Зінчук [5], А.М. Кандиби [7], С.М. Кваші [8], А.В. Ключник [9,10], Н.О. Кухарської [11], Т.О. Осташко [13], О.В. Шубравської [17], Б.Г. Шелегеди [16] та інших.

Мета. Аналіз стану експорту та імпорту сільськогосподарської продукції, вивчення основних ринків збуту української сільськогосподарської продукції, а також виокремлення основних проблем залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки країни.

Методологія дослідження полягає у використанні економіко-статистичних методів для аналізу сучасного стану експорту та імпорту сільськогосподарської продукції, а також залучення прямих іноземних інвестицій з окремих країн світу в сільське господарство України за період з 2010 по 2014 роки.

Результати. Організація та реалізація зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі економіки України повинна вирішувати важливі завдання, які пов'язані із забезпеченням сприятливих умов виходу на світовий ринок; реалізації на світовому ринку сільськогосподарських товарів, у виробництві яких Україна має порівняльні переваги; підтримки національних експортерів; стимулювання конкуренції національних виробників із закордонними; підвищення серійності вітчизняного виробництва конкурентоспроможної продукції з метою розширення експорту [11, с. 65].

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності потребує виваженої та збалансованої зовнішньої торговельної політики, яка є синтезом лібералізації, протекціонізму і покликана сприяти активізації і нарощуванню експортного потенціалу сільського господарства, що сприятиме залученню іноземних інвестицій в розвиток аграрного сектору економіки нашої країни. Стратегія зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу України повинна представляти собою довгострокову програму розвитку, яка має враховувати особливості розвитку аграрного сектора, зовнішньоекономічних умов та за допомогою інтегральних управлінських рішень повинна забезпечувати досягнення очікуваного ефекту.

Стан управління зовнішньоекономічною діяльністю в аграрному секторі наочно демонструє порівняльна динаміка експорту, імпорту сільськогосподарських товарів за останні п'ять років та їх питома вага в загальному обсязі зовнішньоторговельного балансу товарів України (табл. 1).

Дані таблиці свідчать про позитивну динаміку валютних надходжень до держави, що за останні п'ять років зросли на 85,27 %. Також треба відмітити збільшення питомої ваги сільськогосподарської продукції в загальній структурі експорту продукції у 2014 р. порівняно з 2010 р. на 10,74 відсоткових пунктів. Зростає також вартість імпорту сільськогосподарської продукції в Україну (на 8,21 %). При цьому, найбільша кількість імпортованої сільськогосподарської продукції

припадає на 2013 р. – вартість становить 4861,3 млн. дол. США. За даними ООН, Україна є одним із лідерів за динамікою виробництва сільськогосподарської продукції. Так, в умовах економічної кризи утримати рівень конкурентоспроможності на світовому ринку серед вітчизняних галузей змогли лише виробники сільськогосподарської продукції.

Таблиця 1

Динаміка експорту-імпорту сільськогосподарської продукції в Україні, млн. дол. США*

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2010 р.
Експорт	7325,7	9830,3	14316,9	13429,5	13572,6	185,27
Імпорт	3195,2	3251,1	4453,6	4861,3	3457,5	108,21
% від загального обсягу						
Експорту	14,44	14,54	21,12	21,55	25,18	+10,74 в.п.
Імпорту	5,29	4,01	5,36	6,41	6,35	+1,06 в.п.

*Джерело: за даними Держкомстату України

Експортно-імпорتنі операції українські товаровиробники здійснювали із країнами всіх континентів. Проте, в останні роки спостерігається тенденція до зміни географічної структури зовнішньої торгівлі. Якщо в 2010 р. зовнішньоторговельний оборот із країнами СНД складав близько 38,5 % до загального товарообороту, то у 2014 р. він знизився до 30,4 %. Поряд з тим у 2014 р. зменшилася частка зовнішньоторговельного обороту з іншими країнами світу – з 35,7 % до 29,8 %. Помітно зростає роль європейських країн, як споживачів українських товарів, питома вага яких збільшилася до 40 %.

Основними ринками збуту для української сільськогосподарської продукції на сьогодні є ринки країн Азії та ЄС, частка кожного з регіонів становить 39 % та 29 %, відповідно, в загальному експорті аграрного сектору у 2014 р. (рис. 1.). Крім того, український агробізнес експортує свою продукцію до країн СНД (15 %) та Африки (16 %).

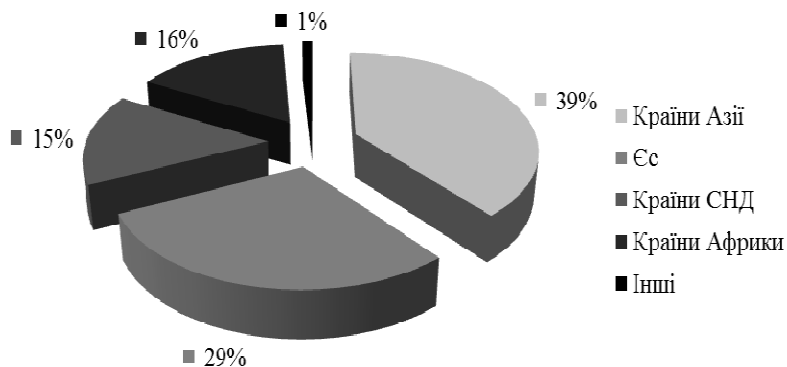

Рис. 1. Основні ринки збуту української сільськогосподарської продукції у 2014 р.*

*Джерело: за даними Держкомстату України

Через запроваджені Росією торговельні обмеження спостерігається тенденція скорочення експорту аграрної продукції до Російської Федерації та країн Євразійського економічного союзу, особливо це стосується готових харчових продуктів з високим рівнем доданої вартості – м'ясо-молочної продукції, кондитерських виробів, алкогольних та безалкогольних напоїв. В цілому експорт сільськогосподарської та харчової продукції до Російської Федерації впав більше ніж удвічі у 2014 р. – на 53 % і забезпечив лише 911,8 млн. дол. надходжень. В результаті, частка російського ринку в

загальному експорту продукції аграрного сектору зменшилася також більш ніж удвічі – з 11 % до 5 % у 2014 р. Обмеження з боку Росії вимагають диверсифікації експорту української продукції та пошуку нових ринків збуту. Україна нарощує присутність на аграрних ринках Індії, Єгипту, Китаю, Туреччини, Бангладеш, Кореї, Ірану, Іраку, Саудівської Аравії, Індонезії, США, Канади.

Асортимент продукції аграрного сектору свідчить про значні можливості даної галузі. Представлені в таблиці 2 показники вказують на те, що за останні п'ять років збільшилася вартість сільгосппродукції, що експортується майже по всім категоріям. Так, у 2014 р. порівняно з 2010 р. збільшилася вартість продукції тваринного походження на 31,62 %, з них живі тварини та м'ясо і їстівні субпродукти – більше ніж в 4 рази, риба та ракоподібні – на 32,27%. Збільшилася також вартість продуктів рослинного походження (в 2 рази), жири та олії тваринного або рослинного походження – на 46,72%. Найбільш експортованими товаром сільського господарства є продукти рослинного походження, у 2014 р. порівняно з 2010 р. їх вартість зросла майже в 2 рази. Серед них потрібно виділити, насамперед, зернові культури, які займають більше 80 % в даній групі. Але при цьому зменшується вартість молока та молочних продуктів, яєць; натурального меду, що експортується – на 11,29 % та їстівних плодів та горіхів – на 28,89 %.

Що стосується показників імпорту сільськогосподарської продукції в Україну, можна відмітити, що дані показники за період 2010-2014 рр. майже не змінюються, окрім певних позицій. Це стосується збільшення вартості таких імпортованих товарів, як молоко та молочні продукти – на 37,03 %, іншої продукції тваринного походження – зростання більше ніж в 2 рази, продукція рослинного походження – зростання на 33,05 %, в тому числі, вартість зернових культур – більше ніж в 2 рази, насіння і плоди олійних культур – на 75,04 %. Якщо імпорт має тенденцію до збільшення – це не є позитивним, як для вітчизняного споживача, оскільки він отримує продукцію не завжди високої якості, так і для товаровиробника, створюючи високий рівень цінової конкуренції.

Одночасно з показниками збільшення, зменшується імпорт м'яса та їстівних субпродуктів на 47,56 %, шелак природній – на 23,74 %, жири та олії тваринного або рослинного походження – на 33,19 %.

Зменшення доступу на російський ринок сприяє активізації торговельних відносин з Європою. Так, у 2014 р. експорт сільськогосподарської та харчової продукції до ЄС збільшився на 6,7%, порівняно з 2013 р. (в т.ч. завдяки дії автономних преференцій в рамках Угоди про асоціацію, наданих Україні навесні 2014 р.).

Аграрний експорт зайняв перше місце у структурі українського експорту до країн ЄС за результатами 2014 р. і забезпечив доходи у розмірі 4,8 млрд. дол. Проте, в аграрному експорті до ЄС переважають товари з низьким рівнем переробки та доданої вартості, а частка готових харчових продуктів все ще є незначною. Зокрема, в структурі експорту аграрної продукції та продукції харчової промисловості до ЄС переважають зернові культури – 37,9 %, насіння і плоди олійних рослин – 19,3 %, жири та олії тваринного або рослинного походження – 16,6 % (олія соняшникова – 14,2 %). В той же час, аналіз використання українськими виробниками тарифних квот у 2014 р. (частина з них залишилася невикористаною) показав, що нетарифні бар'єри значно обмежують торгівлю з ЄС, особливо щодо товарів тваринного походження. На сьогодні українські експортери мають дозволи на здійснення експорту до країн-членів ЄС таких товарних позицій: курятини, риби, яєць та яєчних продуктів. Експорт продуктів рослинного походження не потребує дозволів ЄС (проте обмежений квотами щодо обсягу постачань).

В цілому сировинна орієнтація українського експорту робить позиції України на зовнішніх ринках вразливими, оскільки попит на сировинні товари є непостійним і характеризується значною ціновою мінливістю. Тому необхідно забезпечувати збільшення експорту українських товарів з високою доданою вартістю. Фактором нарощування аграрного експорту з високим рівнем доданої вартості в ЄС є підвищення вимог безпечності та якості харчових продуктів і сировини за рахунок впровадження на підприємствах систем управління якістю та систем управління безпечністю харчових продуктів.

Таблиця 2

Динаміка структури експорту-імпорту сільськогосподарської продукції, млн. дол. США*

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт						Імпорт					
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2010 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2010 р.
	I. Живі тварини; продукти тваринного походження	770,8	935,0	959,2	1083,1	1014,5	131,62	1216,7	1008,3	1681,3	1850,4	1124,1
У тому числі												
01 живі тварини	3,6	9,8	7,6	12,9	14,5	405,60	66,7	75,7	95,8	112,6	77,4	116,07
02 м'ясо та істінні субпродукти	90,0	197,6	315,7	348,5	381,8	424,12	456,2	292,1	714,4	618,9	239,2	52,44
03 риба і ракоподібні	20,7	19,5	18,0	20,3	27,4	132,27	546,0	480,1	659,7	831,0	594,9	108,95
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	648,7	702,7	611,5	691,5	575,4	88,71	135,6	149,9	196,2	262,8	185,8	137,03
05 інші продукти тваринного походження	7,8	5,4	6,4	9,9	15,4	197,98	12,2	10,5	15,3	25,1	26,8	220,21
II. Продукти рослинного походження	3949,9	5514,5	9173,1	8949,1	8736,1	221,17	1526,9	1774,3	2366,1	2607,6	2031,6	133,05
У тому числі												
06 живі дерева та інші рослини	-	-	-	-	-	-	72,3	98,5	152,8	141,6	69,1	95,51
07 овочі	118,4	132,8	132,4	111,1	129,9	109,64	124,2	125,7	131,1	175,4	162,6	130,92
08 істінні плоди та горіхи	208,4	217,0	197,7	137,9	148,2	71,11	708,5	656,2	1087,9	1196,8	804,8	113,60
09 кави, чай	9,8	13,8	12,7	10,7	14,6	149,36	230,4	301,9	316,8	333,1	259,9	112,82
10 зернові культури	2447,1	3604,5	6970,4	6351,7	6544,1	267,42	145,4	219,5	248,9	306,5	366,6	252,13
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	80,7	111,0	105,1	137,0	124,4	154,14	27,5	49,6	28,3	26,0	25,1	91,26
12 насіння і плоди олійних рослин	1081,1	1431,3	1752,1	2044,8	1687,7	156,11	178,2	284,8	359,3	389,9	312,0	175,04
13 шелак природний	-	-	-	-	-	-	39,6	37,0	38,9	36,4	30,2	76,26
14 рослинні матеріали для виготовлення	1,7	1,8	1,1	53,4	85,2	5073,88	-	-	-	-	-	-
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	2605,0	3380,8	4184,6	3497,4	3822,0	146,72	451,6	468,6	406,2	403,3	301,7	66,81

* Джерело: за даними Держкомстату України

Виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС може стати ефективним інструментом для покращення умов торгівлі з ЄС та роботи аграрного сектору в цілому. ЄС вже скасував тарифні обмеження на експорт більшості видів української агропродукції до ЄС, водночас щодо деяких позицій були запроваджені тарифні квоти (зернові, свинина, яловичина, птиця). Водночас скасування переважної частки нетарифних обмежень для українського агроекспорту вимагає відповідних трансформацій українського регуляторного законодавства. Для цього Україна має адаптуватися до стандартів ЄС у таких сферах, як санітарні та фітосанітарні заходи, сертифікація і метрологія, проходження митниці, ринковий нагляд, оцінка відповідності.

Адаптація стандартів аграрної політики сприятиме покращенню інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України для європейських партнерів. Значний потенціал аграрного сектору пов'язаний також з поєднанням агровиробників України та ЄС у виробничих ланцюгах та каналах збуту. Це дозволить підвищити продуктивність аграрного сектору за допомогою передачі передових технологій і практик ЄС, завдяки збільшенню масштабів діяльності у виробництві та переробці сільськогосподарської продукції, покращенню умов доступу на світові ринки.

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні суттєво відрізняється, в порівнянні із сільськогосподарськими товаровиробниками інших країн світу, особливо ЄС та США. Так, прибуток сільськогосподарських підприємств в Україні у 2014 р. склав 20,3 млрд. грн., що на 34,1 % більше, ніж у попередньому 2013 р., а рентабельність усієї діяльності, без врахування бюджетних дотацій та доплат, склала 8,8 % проти 8,6 % в 2013 р. Урожайність зернових та зернобобових культур в Україні в усіх категоріях господарств у 2013 р. склала 39,9 ц/га, натомість у країнах ЄС – в середньому 52,3 ц/га, в тому числі у Німеччині – 72,7 ц/га, Великобританії – 64,8 ц/га, Нідерландах – 85,8 ц/га, у США – 72,4 ц/га. Надой на одну корову в Україні досягають 4446 кг, коли у вищезгаданих країнах вони, відповідно, вдвічі більше. Низьку ефективність сільськогосподарського виробництва в країні зумовлює технічна і технологічна відсталість сільського господарства, сільськогосподарським товаровиробникам не вистачає сучасної сільськогосподарської техніки, досконалі системи кредитування. Також певні проблеми виникають через непередбачуваність адміністративного регулювання цін і обмежень експорту, неефективні механізми державної підтримки сільськогосподарського товаровиробника, відсутність ринку землі сільськогосподарського призначення, що, в свою чергу, не сприяє підвищенню інвестиційної привабливості сільського господарства, як для власних товаровиробників, так і іноземних фірм та компаній, стримує розвиток аграрного сектору та гальмує залучення іноземних інвестицій в дану галузь, про що свідчать дані наведені у таблиці 3.

Таблиця 3

Прямі іноземні інвестиції з окремих країн світу в сільське, лісове та рибне господарство України, млн. дол. США*

Країни	Роки					2014 р. у % до 2010 р.
	2010	2011	2012	2013	2014	
Кіпр	237,8	343,8	312,7	361,5	238,7	100,38
Нідерланди	33,3	18,8	21,4	17,0	22,2	66,67
Німеччина	58,6	62,5	63,4	64,9	64,9	110,75
Російська Федерація	8,8	6,3	10,1	11,0	4,6	52,27
Австрія	14,2	7,7	11,0	14,3	7,1	50,00
Велика Британія	126,8	42,4	37,6	35,4	45,5	35,88
Віргінські Острови (Брит.)	12,0	15,0	27,3	31,7	19,6	163,33
Франція	21,9	22,1	22,4	23,1	17,7	80,82
Швейцарія	16,8	1,3	1,3	0,7	0,5	2,98
Італія	3,8	3,7	3,4	3,5	2,4	63,16
Польща	29,1	33,1	32,8	32,1	31,9	109,62
США	24,1	22,9	25,9	22,1	19,4	80,50

Продовження табл. 3

Угорщина	3,1	3,8	3,8	3,9	3,1	100,00
Беліз	1,2	1,2	1,2	2,5	3,4	283,33
Інші країни	128,0	140,7	143,5	153,2	136,0	106,25
Разом	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	85,75

*Джерело: за даними Держкомстату України

За останні п'ять років найбільшу кількість прямих іноземних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство України було спрямовано з Кіпру – близько 40 % загального обсягу іноземних інвестицій. Але динаміка загального показника свідчить про зменшення загальної суми прямих іноземних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство України у 2014 р. порівняно з 2010 р. на 14,25 %.

Основні бар'єри для залучення прямих іноземних інвестицій у сільське господарство на сьогодні включають [4, с. 8]:

- нестабільна, непрогнозована та непрозора державна політика;
- недостатнє фінансування сільського господарства, низький рівень кредитування сектору у порівнянні з іншими подібними країнами;
- відсутність ефективної та доступної інфраструктури аграрних ринків та системи маркетингу;
- неефективна державна політика щодо підтримки експортерів;
- вразливість поточної моделі функціонування бізнесу великих агрохолдингів: залежність від зміни зовнішньої кон'юнктури, необхідність обслуговування боргів (зовнішні запозичення) та відсутність права власності на землю.

Таким чином, створення експортно-орієнтованого агропромислового виробництва вимагає чіткого визначення конкурентоспроможних вітчизняних товарів та сільськогосподарських підприємств, які здатні вивести країну з кризи та відкрити шлях на світові ринки.

Для сільськогосподарських товаровиробників обов'язковою умовою успішного розвитку повинна стати розробка стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємства, що є сукупністю перспективних планів і завдань, які необхідно виконати, щоб досягти поставлених цілей [7, с. 195]. Стратегія зовнішньоекономічної діяльності призначена для створення правил і прийомів поведінки сільськогосподарських товаровиробників на зовнішньому ринку в ролях експортера та імпортера товарів і послуг.

Висновки і перспективи. Для розвитку аграрного сектору України в умовах глобалізації економіки повинна бути розроблена чітка довгострокова програма зовнішньоекономічних відносин з іноземними партнерами. Для розширення ринків збуту та успішного продажу вітчизняної аграрної продукції на світові продовольчі ринки необхідно:

- диверсифікувати географічну структуру зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією, мінімізуючи залежність від окремих держав;
- переорієнтувати розвиток економіки аграрного сектору на нарощування експортного потенціалу;
- підвищувати ефективність виробництва традиційних для України експортних зернових культур;
- забезпечити на державному рівні збалансованість експорту й імпорту сільськогосподарської продукції, розвивати дипломатичні відносини з реальними партнерами.
- проводити державну політику постійного підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору.

Виконання вищезазначених заходів призведе до зростання ділової активності, комерційної ініціативи, пошуку нових ринків збуту для сільськогосподарських товаровиробників, в тому числі і за кордоном, що в свою чергу сприятиме додатковим залученням як власних так і іноземних

інвестиційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Гайдуцький А.П. Інвестиційна ємність і особливості залучення іноземного капіталу в аграрний сектор / А.П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2005. – № 9. – С. 39-44.
2. Деревичко М. АПК в умовах глобалізації / М. Деревичко // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 9. – С. 4.
3. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Єрмолаєв. А. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування [Електронний ресурс] / А. Єрмолаєв, І.Клименко, В. Ємець, С. Таран // Нова Україна. Інститут стратегічних досліджень. – 2015. – 28 с. – Режим доступу: <http://newukraineinstitute.org/media/news/549/file/Agro%202015.pdf>
5. Зінчук Т.О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки: монографія / Зінчук Т.О. – Ін-т економіки та прогнозування НАНУ. – Житомир: ДВНЗ «ДАУ», 2008. – 384 с.
6. Іноземні інвестиції в Україні / П.І. Гайдуцький [та ін.]; ред. П.І. Гайдуцького. – К.: Редакційно-видавниче відділення УкрІНТЕІ, 2004. – 248 с.
7. Кандиба А.М. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник / А.М. Кандиба. – К.: Аграрна наука, 2001. – 263 с.
8. Кваша С.М. Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і тактика розвитку / С. М. Кваша. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2000. – 252 с.
9. Ключник А.В. Особливості регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств / А.В. Ключник // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон, 2015. – № 10 – С. 121-124.
10. Ключник А.В. Пріоритети розвитку аграрного сектору України в умовах формування нових векторів міжнародного співробітництва / А.В. Ключник // Науковий журнал «Молодий вчений». – 2014. – № 7 (10) – С. 28-30.
11. Кухарська Н.О. Міжнародна економічна діяльність України: навчальний посібник / Н.О. Кухарська, С.К. Харчіков–Х.: «Одісей», 2006. – 456 с.
12. Назарова Л.В. Основні стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств агропромислового комплексу / Л.В. Назарова // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – №3(1). – С. 193-197.
13. Осташко Т.О. Експорт агропродовольчих товарів у ЄС: перспективи і завдання / Т.О. Осташко // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 1. – С. 83-94.
14. Панфілова Т. Україна в СОТ: перші результати і наслідки / Т. Панфілова, Л. Саакадзе // Аналітичний бюлетень „Мости”. – 2009. – № 8. – С. 15-19.
15. Стратегія секторної конкурентоспроможності для України – фаза III. – Політика щодо інвестування у сільське господарство: Україна [Електронний ресурс]. Звіт за підсумками проекту, грудень 2015 р. – Режим доступу: http://www.oecd.org/globalrelations/Agricultural_Investment_Policies_Ukraine_UKR.pdf
16. Шелегеда Б.Г. Господарський механізм удосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємствах агропромислового комплексу [Електронний ресурс] / Б.Г. Шелегеда, О.М.Шарнопольська, К.В. Шарнопольська // . – 2013 – Режим доступу: ea.dgtu.donetsk.ua:8080/.../Шелегеда,%20Шарнопольська,...
17. Шубравська О.В. Інтеграційні перспективи України: переваги і ризики для аграрного сектору / О.В. Шубравська, К.О. Прокопенко // Економіка України. – 2014. – №1. – С. 63-73.
18. Coase R. The firm, the market and the law. – University of Chicago Press, 1988. – 217 p.
19. Improving import/export operations : how to hit a moving target // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.logisticsmgmt.com>.
20. Seyoum B. Export-import theory, practices and procedures / B. Seyoum. – New York and London: Routledge Taylor & Francis Group, 2009. – 677 p.
21. World Economic Forum. The Global Information Technology Report 2009-2010. – P. XV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>.

Bezpyata Iryna

Cand. Sci. (Ekon), Associate Professor
Mykolaiv national agrarian university, Mykolaiv, Ukraine
E-mail: bezpyata@gmail.com

**FOREIGN TRADE OF THE AGRICULTURAL SECTOR – THE SOURCE
OF FOREIGN INVESTMENT**

Abstract

Introduction. Realities of modern tendencies of world agricultural markets determine the priority in shaping the strategy regarding foreign and economic activity of agribusiness. After all, it will improve the competitiveness of agricultural products in international markets, forming an effective structure of export and import, as a result – to attract foreign investment into the country's agriculture on mutually beneficial terms.

Purpose. The aim of this article is analysis of export and import of agricultural products, search of the major markets for Ukrainian agricultural products; determination of the main problems that hindering foreign investment into the agricultural sector of the economy of the country.

Methods. The use of economic and statistical methods for analysing the current state of the export and import of agricultural products for the period 2010 – 2014 years is proposed in the article.

Results. Results of the study demonstrate the positive dynamics of foreign exchange receipts of agricultural producers. The value of agricultural import into Ukraine is increased. In recent years there is a tendency to changes in the geographical structure of foreign trade: foreign trade turnover with CIS countries is reduced, thus the role of European countries is significantly increased. The raw material orientation of the Ukrainian export makes positions of Ukraine in the external markets more vulnerable, because the demand for commodities is unstable and characterized by significant price changeability. The low efficiency of agricultural production leads to technical and technological backwardness of agriculture; agricultural producers do not have enough modern agricultural techniques, improved system of crediting. Creating export and oriented agro-industrial production requires a clear definition of competitive domestic products and agricultural enterprises that are able to lead the country out of the crisis and pave the way for the world markets.

Discussion. The obtained results during the study can be used in the practice of agricultural producers, authorities to identify the main components of strategies for the development of foreign and trade activity in the agricultural sector of economy.

Keywords: agricultural sector, foreign and trade activity, export, import, agricultural products, government support, direct foreign investments.

References

1. Haidutskyi, A.P. (2005). Investytsiina yemnist i osoblyvosti zaluchennia inozemnoho kapitalu v ahraryni sektor [Investment capacity and features attracting foreign capital in the agricultural sector]. *Economy and State*, 9, 39–44.
2. Derevychko, M. (2009). APK v umovakh hlobalizatsii [AIC in the context of globalization]. *Governmental courier*, 9, 4.
3. State Statistics Service of Ukraine. Official site. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Yermolaiev, A., Klymenko, I., Yemets, V., & Taran, S. (2015). Ahraryni sektor Ukrainy: tendentsii, sub'iektyvny reformuvannia [The agricultural sector of Ukraine: trends, subjects, perspectives of reforming]. *New Ukraine. Institute for Strategic Studies*. Retrieved from <http://newukraineinstitute.org/media/news/549/file/Agro%202015.pdf>.
5. Zinchuk, T.O. (2008). *Yevropeiska intehtratsiia: problemy adaptatsii ahrarynoho sektora ekonomiky: monohrafiia* [European integration: problems of adaptation of the agricultural sector: Monograph]. Zhytomyr: DVNZ DAU.
6. Haidutskyi, P.I. (2004). *Inozemni investytsii v Ukraini* [Foreign investment in Ukraine]. Kyiv : UkrINTEI.
7. Kandyba, A.M. (2001). *Zovnishnoekonomichna diialnist: navchalnyi posibnyk* [Foreign trade: Tutorial]. Kyiv : Ahraryna nauka.
8. Kvasha, S.M. (2000). *Zovnishnoekonomichna diialnist APK Ukrainy: stan, stratehiia i taktyka rozvytku* [Foreign trade of agroindustrial complex of Ukraine: status, development strategy and tactics]. Kyiv : ZAT NICHЛАVA.

9. Kliuchnyk, A.V. (2015). Osoblyvosti rehuliuвання rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti ahramykh pidpriemstv [Features of development regulation of foreign economic activity of agricultural enterprises]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 10, 121–124.
10. Kliuchnyk, A.V. (2014). Priorytety rozvytku ahranoho sektoru Ukrainy v umovakh formuvannya novykh vektoriv mizhnarodnoho spivrobotnytstva [Priorities of development agrarian sector of Ukraine in the formation of new vectors of international cooperation]. *Scientific journal "Young Scientist"*, 7 (10), 28–30.
11. Kukharska, N.O., & Kharchikov, S.K. (2006). *Mizhnarodna ekonomichna diialnist Ukrainy* [International economic activity of Ukraine]. Kharkiv: Odisei.
12. Nazarova, L.V. (2011). Osnovni stratehii zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu [The main strategy of foreign economic activity of enterprises of agroindustrial complex]. *Bulletin of Poltava State Agrarian Academy*, 3 (1), 193–197.
13. Ostashko, T.O. (2016). Eksport ahroprodovolchyykh tovariv u YeS: perspektyvy i zavdannia [Export of agro-food products in EU: perspectives and tasks]. *Economics and Forecasting*, 1, 83–94.
14. Panfilova, T. (2009). Ukraina v SOT: pershi rezultaty i naslidky [Ukraine in WTO: first results and impact]. *Analytical Bulletin "Bridges"*, 8, 15–19.
15. The strategy of sectoral competitiveness for Ukraine - Phase III. - Policy investment in agriculture: Ukraine. Report on the results of the project in December 2015. Retrieved from http://www.oecd.org/globalrelations/Agricultural_Investment_Policies_Ukraine_UKR.pdf
16. Sheleheda, B.H., Sharnopolska, O.M., & Sharnopolska K.V. (2013). Hospodarskyi mekhanizm udoskonalennia upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu na pidpriemstvakh ahropromyslovoho kompleksu [The economic mechanism of improvement of international management at the agricultural enterprises]. *Bulletin of Donetsk National Technical University*. Retrieved from <http://www.ea.dgtu.donetsk.ua:8080/.../Шелегеда,%20Шарнопольська...>
17. Shubravskaya O.V., & Prokopenko K.O. (2014). Intehratsiini perspektyvy Ukrainy: perevahy i ryzyky dlia ahranoho sektoru [Integration prospects of Ukraine: benefits and risks for the agricultural sector]. *Economy of Ukraine*, 1, 63–73.
18. Coase, R. (1998). *The firm, the market and the law*. University of Chicago Press.
19. Improving import/export operations: how to hit a moving target. Retrieved from <http://www.logisticsmgmt.com>.
20. Seyoum, B. (2009). [Export-import theory, practices and procedures]. New York and London: Routledge Taylor & Francis Group.
21. World Economic Forum. *The Global Information Technology Report 2009-2010*. – P. XV. Retrieved from <http://www.weforum.org>.

